

Tot așa, Bogdan este aproape de adevăr, când scoate în relief influența puternică a statelor din apus asupra prefacerilor din epoca modernă a istoriei României. Concepția noastră de astăzi asupra rolului personalităților în istorie este surprinzător de clar prinsă la Bogdan. Prin afirmații ca: «Istoria noastră veche nu cunoaște nici individualități mari care să fi imprimat unei epoci sau unui secol anumite caractere» sau «Studiul istoriei române, făcut din punct de vedere al personalităților istorice, este un câmp de cercetări ingrate»², Bogdan sublinia că nu personalitățile sînt factorul determinant în mersul istoriei.

Abia acum, după ce am trecut în revistă principalele lucrări publicate de Ioan Bogdan, revenim la întrebarea de la începutul acestei comunicări, putînd da un răspuns întemeiat. Într-adevăr, este cazul să afirmăm cu toată convingerea că Ioan Bogdan a fost un istoric — și trebuie îndată să adăugăm — un istoric de mare valoare. Prima și una din cele mai importante contribuții ale sale a fost publicarea izvoarelor — documente și cronici slave. Aceste izvoare Bogdan le publică de pe poziția istoricilor și de aceea au și fost folosite în primul rînd de aceștia. La fel s-au publicat și materialele din «Buletinul Comisiei Istorice», comisie pe care Bogdan a condus-o de la înființarea ei și pînă la moartea lui în anul 1919.

Dacă aprecierile noastre s-ar opri aci, ele ar fi fără îndoială incomplete. Dacă la Universitatea din Iași Ioan Bogdan a dobîndit mai ales o pregătire de istoric, cei patru ani pe care i-a petrecut la universitățile străine, mai ales rusești și poloneze, i-au dat o solidă pregătire filologică. Fără această pregătire, fără cunoașterea limbilor slave, Ioan Bogdan n-ar fi reușit să dea edițiile de cronici și izvoare pe care le-a publicat. El este așadar și un filolog, și nici nu putea fi altfel. Am putea spune mai bine că este un slavist, atît istoric, cît și filolog, căci mai ales la vremea lui, cînd cercetările de slavistică din țara noastră erau abia la începutul lor — marcat de lucrările lui Hasdeu — cel care voia să le ducă mai departe era silit prin forța lucrurilor să fie atît filolog, cît și istoric. Și Ioan Bogdan a reușit prin pregătirea sa să pună într-adevăr bazele slavisticii științifice la noi în țară. Fără îndoială, în cercetările sale de slavistică cerințele istoricului au primat față de acelea ale filologului. Ceea ce trebuie să adăugăm este că, așa cum sublinia de curînd un cercetător, «în personalitatea lui Ioan Bogdan filologul și istoricul s-au îmbinat în mod organic»³. De asemenea, trebuie să adăugăm că Bogdan a publicat lucrări de lingvistică slavă, cum ar fi *Über die Sprache der ältesten moldauischen Urkunden*, apărută la Berlin în 1908, în volumul omagial al lui Vatroslav Jagić ș.a. Fără îndoială, limba textelor și documentelor slavo-române l-a preocupat mult pe Ioan Bogdan. Este de remarcat că, deși s-a scris destul de mult asupra acestei probleme, nu există încă o lucrare care să înglobeze toate cele patru veacuri (XIV—XVII), ci doar perioade sau domenii restrînse. Considerăm că, dacă Ioan Bogdan ar fi fost în primul rînd filolog, adică dacă l-ar fi preocupat întîi problemele de filologie și apoi cele de istorie, ar fi dat fără îndoială o asemenea lucrare. De altfel, Ioan Bogdan afirma însuși în lecția sa de deschidere că «am putea numi obiectul ocupațiunilor noastre speciale — într-un sens foarte larg — (subl. n.) filologia slavo-română»¹. Sfera pe care o dă acestui cuvînt (filologie) trebuie într-adevăr înțeleasă în mod foarte larg, cuprinzînd

¹ Op. cit., p. 20.

² D. Macrea, *Opera de slavist a lui Ioan Bogdan*, în «Limba română», IV, 1955, nr. 4, p. 8, reproduc în *Lingviști și filologi români*, București, 1959, p. 109.